

TONGORI ZSÓFIA

A Nabucco projekt és az európai gázdiverzifikációs törekvések**The Nabucco Project and European gas diversification ambitions****Absztrakt**

A Nabucco földgázvezeték-projekt az európai gázvezeték-diverzifikációs törekvések legjelentősebb szereplője volt. 2013-ban a terv végleg lekerült a napirendről, jóllehet mintegy tíz éven keresztül meghatározta az európai energiastratégiai törekvéseket. A projekt egyet jelentett az orosz gáz alternatívájával, mellyel Európa bekapcsolódott Kaszpi-tengeri gázkinccs megszerzéséért folytatott csatákba is. A Nabuccóból származó gázmennyiség összességében az EU-s gázfüggőségen nem sokat javított volna, viszont Kelet-Közép-Európa kiszolgáltatottságának csökkentéséhez nagyban hozzájárulhatott volna. És bár a vezeték nem épült meg, úgy gondolom, bizonyos tanulságokkal szolgál maga a története, különös tekintettel a finanszírozási háttérre, a politikai-diplomáciai kapcsolatokra és érdekvérvényesítésre, valamint az Európai Unió sokszereplős energiapolitikájára.

Abstract

The Nabucco pipeline was the prime project of the European gas line diversification ambitions. In 2013 the project was finally cancelled, despite the fact that it determined European energy strategic ambitions for a decade. The project meant the alternative to Russian gas, with which Europe got involved in the race for the Caspian natural gas reserves. The gas transported by Nabucco wouldn't have changed much the EU's gas dependence, but could have been very important to reduce the vulnerability of East-Central Europe. Despite the fact that the pipeline was not built, I assume that we can draw serious conclusions from the story, especially the financial background, the political-diplomatic relations and lobbying, as well as the European Union's multiplayer energy policy.

A tanulmány témája egy olyan – a déli gázfolyosóhoz köthető – vezetékprojekt, mely végül nem valósulhatott meg. Az alábbiakban a Nabucco projekt háttérét, körülményeit meg nem valósulásának okait kívánom bemutatni. A vezetékterv az európai gázdiverzifikációs törek-

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2015. VIII. évfolyam 2. szám

vések legígéretesebb projektjeként indult, de áldozatul esett a pénzügyi válságnak, az eltérő európai érdekeknek, és a déli gázfolyosó egyéb tervezett vezetékének.

Mivel a földgáz iránti kereslet világszerte – különösen Európában – növekvő tendenciát mutat, valamint az európai földgázkészletek jelentősen megfogyatkoztak, vagy kitermelésük hatalmas összegekbe kerül, az importra egyre nagyobb szüksége lesz a kontinensnek. A Nabucco vezeték terve esősorban az európai ellátásbiztonsághoz és az ellátás diverzifikálásához, valamint a túlzott orosz gázfüggőséghez kapcsolható. A Nabucco a Nabucco Gas Pipeline International GmbH (NIC) vállalat projektje volt, melyet azért hoztak létre, hogy megépítse a vezetékét. A gázvezeték a tervek szerint Törökország Grúziával határos keleti, és Irakkal határos déli területeiről indult volna és Bulgárián, Románián valamint Magyarországon keresztül egészen Ausztriáig szállított volna Kaszpi-térségbeli, közép-ázsiai, valamint közel-keleti földgázt.

A NIC ÉS A NABUCCO PROJEKT

A Nabucco Gas International GmbH legfőbb feladata a Nabucco gázvezeték megépítése volt, valamint teljes körű tervezése műszaki és pénzügyi szempontból egyaránt. A NIC tevékenységébe továbbá beletartozott minden későbbi fejlesztés, finanszírozás, továbbá a szállítási kapacitások értékesítése és a vezeték üzemeltetése.¹ A vállalat székhelye Bécsben volt. Az ausztriai főváros több ponton is kapcsolódott a Nabuccohoz. Egyrészt itt lett volna a vezeték európai végpontja, hiszen a Bécs melletti – mintegy félórányi autótút távol-ságban fekvő – Baumgartenben elhelyezkedő Közép-Európai Gáztároló Vállalat a kontinentális Európa egyik legjelentősebb tározó- és elosztó-komplexuma. Másrészt a Nabuccoval kapcsolatos tárgyalások fő kezdeményezője – a török Botas² mellett – az osztrák érdekeltségű OMV vállalat volt, melynek szintén Bécsben található a központja. A Baumgarteni gázelosztó-központ jelentőségét mutatja, hogy azon túl, hogy Közép-Európa legnagyobb gázelosztó központja, itt megy keresztül az Európába irányuló orosz földgáz-export egyharmada is.³ A földgázállomás 1959-óta üzemel, de jelentősége 1968-ban nőtt meg igazán, amikor is Ausztria – mint első és nem a szocialista blokk európai állama – gázszállítási megállapodást kötött a Szovjetunióval. A városka – nagyjából 190 fős lakossággal bíró település – azonban nem csupán a hatalmas gázelosztó központja miatt kiemelt jelentőségű. Baumgarten mellett ugyanis két jelentős földgáztározó is található Schönkirchenben, és Tallensbrunnban. Ez a komplex gáztározó- és elosztórendszer 2005-ben kiegészült egy, a gázkereskedelem lebonyolítására létrejött Central European Gas Hub (CEGH) elnevezésű, az OMV tulajdonában álló társasággal is. A CEGH tehát a gázkeres-

¹ <http://www.nabucco-pipeline.com/portal/page/portal/hu/Company/About%20us>, letöltés ideje: 2011. május 3.

² Török állami olaj és gázipari vállalat

³ Gázelosztóközpont a Lajtán túl in: Gáz.Áram - Az E.ON energiamagazin, 2010. tavasz <http://www.eon-hungaria.com/download/00/12/11/gazaram2010tavasz.pdf>, letöltés ideje: 2011. március 11.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2015. VIII. évfolyam 2. szám

kedelem lebonyolítását végzi, felügyeli és irányítja a baumgarteni elosztó-központ, valamint a földgáztározók valamennyi kereskedelmi folyamatát.⁴

Az osztrákok gázkereskedelemben betöltött szerepe a bipoláris világban alakult ki. Az ország semleges státusza miatt köthetett ugyanis elsőként Ausztria gázkereskedelmi megállapodásokat a szovjetekkel. A hetvenes években azután több nyugat-európai állam is kénytelen volt követni az osztrák példát, hiszen az addig számukra megbízható közel-keleti szénhidrogén-források az olajválságok kapcsán hirtelen megbízhatatlanná váltak.⁵ A szovjet vezetékek pedig miután Ausztriát elérték, kézenfekvő volt innen tovább építeni azokat nyugati irányba. Ennek okán pedig Ausztria Baumgartenben hatalmas átmenő gázforgalmat biztosító elosztó-központot épített ki. Ebből az elosztó-központból továbbítják a földgázt a szomszédos országok – Németország, Olaszország, Horvátország, Szlovénia, Csehország és Magyarország – irányába. A kialakult osztrák gázkereskedelem és az ehhez kapcsolódó infrastruktúra pedig mind az OMV mind a CEGH vállalatokat természetesen ösztönözte arra, hogy amennyiben az európai államok alternatív – nem orosz – forrásból szeretnének a későbbiekben gázhoz jutni, ebben a tevékenységben ezen vállalatoknak és infrastruktúrájuknak továbbra is szerepet kell vállalniuk – még abban az esetben is, ha megalapításukat elsősorban az orosz gázszállításoknak köszönhetik. Az OMV Nabucco-hoz – és a Kaszpi-térségi gázhoz – köthető érdeke, éppen úgy a jelen európai diverzifikációs törekvéshez volt kapcsolható, mint a hetvenes évek elején beindult szovjet szénhidrogén-szállítások.⁶ A Nabucco projekthez köthető valamennyi lépés a projekt időszakában, valamint a hetvenes években is mind geopolitikailag mind gazdaságilag indokolhatók, hiszen a gáz és olajvezetékek építése, valamint a vezetékek nyomvonala minden esetben túlmutat csupán a kereskedelmi és infrastrukturális kérdéseken. Különösen a gázüzletágban, hiszen a bipoláris világban a földgáz a fejlődés egyik legfontosabb motorjává vált, ma pedig elértük a teljes függés korszakát.

Magát a Nabucco Gas Pipeline International GmbH-t 2004 júniusában alapították, noha az első konkrét tárgyalásra már 2002 februárjában sor került az osztrák OMV Gas & Power GmbH és a török állami Botas között. Az ezredforduló környékén több tényező is indokolta azt, hogy az OMV felvegye a kapcsolatot elsőként a török, majd több közép-kelet-európai olaj- és gázipari vállalattal. A Nabucco Gas Pipeline International GmbH-t öt – a gázipar több területén érintett vállalat alapította, melyek a következők: az osztrák érdekeltségű OMV Gas and Power GmbH, a török Botas, a magyar MOL, a Bulgarian Energy Holding, és a román Transgas, majd 2008-ban a német RWE is csatlakozott. A részes vállalatok egyenlő arányban birtokolták a NIC részvényeit, vagyis valamennyien 16,67%-os részese-

⁴ Gázelosztóközpont a Lajtán túl in: Gáz.Áram - Az E.ON energiamagazin, 2010. tavasz <http://www.eon-hungaria.com/download/00/12/11/gazaram2010tavasz.pdf>, letöltés ideje: 2011. március 1

⁵ Szemerkényi Réka: Túlélő múlt – Túlélő múlt? A hidegháború velünk élő energiabiztonsági tapasztalatai, in: Külügyi Szemle, 2007. 1. szám.

⁶ A szénhidrogén szó a szovjet szállításokkal kapcsolatosan azért indokolt, mert a Szovjetunió nem csupán gázt, hanem jelentős mennyiségű kőolajat is szállított a térségbe

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2015. VIII. évfolyam 2. szám

déssel bírnak. A NIC részvényesei tehát – az RWE vállalaton kívül – azon országok állami vagy államhoz köthető⁷ gázvállalatai voltak, melyeken keresztül haladt volna a Nabucco vezeték. Ezen kívül megalakultak a nemzeti Nabucco vállalatok is azokban az országokban, melyek területét érintette volna a csővezeték. Ezen vállaltokban a NIC 100%-os tulajdonnal rendelkezett, tehát a tranzitországok vezetékszakaszaiban is a NIC volt a végső tulajdonos.⁸ 2009-ben aztán megszülettek azok a kormányközi megállapodások, melyekkel Törökország, Bulgária, Románia, Magyarország és Ausztria kormányai megteremtették a gázszállítás jogi kereteit.⁹

A NABUCCO PROJEKT EURÓPAI ENERGIABIZTONSÁGÁBAN BETÖLTÖTT SZEREPE

A 21. század Európájának az egyik legkomolyabb politikai, gazdasági kihívása minden bizonnyal az energiabiztonság. A modern gazdaságok működésének és működtetésének alapvető feltétele az energiához való hozzáférés, az energiabiztonság kérdésköre, ezért komplex biztonságpolitikai megközelítést kíván. Az energiahordozók „biztonságiasításának”¹⁰ problematikája az országok energiával való ellátottságával, valamint függőségével magyarázható, és mivel földrajzi eloszlásuk a világban meglehetősen egyenetlen, napjaink nemzetközi kapcsolatainak az egyik legjelentősebb konfliktusforrása. Az energiabiztonság fogalma a biztonság komplex fogalmán belül elsősorban a biztonság gazdasági dimenziójának része, és az energiától, alapanyagoktól való függést jelenti.

Az energiabiztonság ebben a megközelítésben egy többdimenziós biztonságpolitikai probléma, ide sorolhatjuk az ellátásbiztonságot – vagyis az energiával való ellátottság folytonosságát – energia-infrastruktúrával való ellátottságot és annak biztonságát – mely elsősorban az adott infrastrukturális létesítmény fizikai védelmét jelenti. Az ellátásbiztonság további fontos tényezői a stratégiai tartalékképzés, valamint a különböző energiaellátási projektekben való részvétel. A NIC, maga a Nabucco vezeték, valamint a CEGH vállalat az energiabiztonság több területét is érintette – mint az ellátásbiztonságot, a stratégiai tartalékképzés, és energetikai infrastruktúra építését – és erre a problémára komplex megoldást nyújtott volna.

A szénhidrogének gazdaságban betöltött szerepük okán stratégiai tényezőkké váltak. Az energiasztratégia a legtöbb európai állam számára az energiahordozók folyamatosságá-

⁷ 100%-os állami tulajdonban vannak a Botas, és a Transgas cégek, a többi érintett vállalat tőzsdecégeként működik

⁸ Nabucco Gas Pipeline: A környezeti hatástanulmány kivonata, 2010.06.30. 2010.06.30. in: ILF Beratende Ingenieure, 2006.

⁹ <http://infovilag.hu/hir-15247-alairtak-kormanykozi-megallapodast-nabuc.html>, letöltés ideje: 2011. augusztus 1.

¹⁰ Barry Buzan, valamint a koppenhágai iskola elmélete szerint bizonyos, korábban politikamentes kérdések átpolitizálódhatnak, valamint biztonsági kérdéssé válhatnak, vagyis biztonságiasulhatnak, és ezáltal a biztonságpolitika kérdéskörébe kerülhetnek. Később, amikor ezen kérdések elveszítik biztonságpolitikai jelentőségüket és lekerülnek a nemzetközi politika napirendjéről deszekuralizálódhatnak.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2015. VIII. évfolyam 2. szám

nak biztosítását jelenti.¹¹ A Nabucco projekt építésének elsődleges célja az európai gázellátás diverzifikálása, az orosz gázfüggőség mérséklése, illetve az európai fogyasztók közvetlen összeköttetése volt a közel-keleti, Kaszpi-tengeri és közép-ázsiai gázzal. A Nabucco projekt elsősorban politikai, biztonságpolitikai célként fogalmazódott meg, azonban nem elhanyagolható a projektcégek várt gazdasági haszna sem.

A Nabucco projekthez köthető legfőbb törekvés természetesen az orosz gáztól és az orosz gázipartól való függés csökkentése volt. 1991-től kezdődően ugyanis folyamatosan nőtt az orosz terjeszkedés az európai, különösen a közép-kelet-európai gázszektorban. Ebben az évtizedben a Gazprom több kisebb kelet-európai petrokémiai vállalatban szerzett többségi tulajdont, illetve sorra jöttek létre az orosz energiainportra épülő vegyes vállalatok.¹² Az orosz energetikai cégek közül a Gazprom, a Lukoil és a Jukosz cégek a legjelentősebb nemzetközi, Európában is jelen lévő szereplők. Ezek közül a legkiemelkedőbb a Gazprom, mely már a kétezres évek elején is mintegy 20 európai ország kisebb-nagyobb – elsősorban a gáziparhoz köthető – vállalatában volt tulajdonos, és fontos szereplő volt a gázkereskedelemben és a vezetéképítési projektekben.¹³ Az osztrák OMV, mint a Nabucco vezetékek építésének egyik fő kezdeményezője vélhetően az ezredfordulón már nyilvánvalóvá vált orosz terjeszkedésre adott válaszként fogott össze a török és a kelet-európai országokkal, és gázvállalataival, és kínált projektjével alternatív gázforrást és útvonalat Európának. A NIC megalakulásának, és magának a Nabucconak a motorja az OMV vállalat volt, melynek egyértelmű célja volt erősíteni a vállalat és ezáltal Ausztria szerepét az európai gázellátási hálózatban.¹⁴ Az OMV az olaj- és gázüzletág elsősorú szereplője Közép-Európában, a cég jelszava is erről árulkodik: „Mozgásban tartjuk egész Közép-Európát!”¹⁵

A Nabucco – legyen szó akár a vállalatról, akár magáról a projektről – általános szimbólumává vált az európai gázbeszerzéssel kapcsolatos diverzifikációs törekvéseknek, ezzel együtt pedig az orosz gáztól való függés csökkentésének. Napjainkban Európa legtöbb országa, különösen a volt KGST-országok, nagyban függnek az orosz földgázexporttól. A Nabucco két tekintetben is alternatívát jelentett volna az eddigi beszerzési útvonalakhoz képest. Egyrészt nem a Gazprom szolgáltatta volna a gázt, tehát az orosz függés mérséklődött volna megvalósulásával, másrészt az eddigi – utóbbi időben problémás ukrán és

¹¹ Virág Attila: Az Európai Unió és Oroszország függőségi viszonya a vezetékes gázüzletág területén in: <http://www.rodosz.ro/files/Virag%20Attila.pdf>, letöltés ideje: 2011. június 21.

¹² Orbán Anita: Oroszországi energiacegek, mint a közép-európai országokkal szembeni orosz külpolitika eszközei, Republikon, 2007. 11.13. in: http://republikon.hu/upload/5000109/Russia_orban_hu.pdf

¹³ Ludvig Zsuzsa: Az Európai Unió és a FÁF-országok közötti „energiadialógusok” – Fókuszban a szénhidrogén-szállítások in: *Kelet-Európa Tanulmányok 4. szám, 2008. MTA Világgazdasági Kutatóintézet*

¹³ http://kitekinto.hu/europa/2011/01/17/megfordulhat_az_allas_a_gazos_sakkjatszmban/, letöltés ideje: 2011. február 16.

¹⁴ [http://www.omv.com/portal/01/com/!ut/p/c4/04_SB8K8xLLM9MSSzPy8xBz9CP0os3hfA0sPN89Qo1BHE08DpyBtF19TAwjQD07N0y_lIdIQEAHt6qWE!/,](http://www.omv.com/portal/01/com/!ut/p/c4/04_SB8K8xLLM9MSSzPy8xBz9CP0os3hfA0sPN89Qo1BHE08DpyBtF19TAwjQD07N0y_lIdIQEAHt6qWE!/) letöltés ideje: 2011. augusztus 17.

¹⁵ [http://www.omv.hu/portal/01/hu/!ut/p/c5/04_SB8K8xLLM9MSSzPy8xBz9CP0os3hfA0sPN89Qo1BHEyN37wBnY0sXAwjQD84o1ffzyM9N1S_lIdIQEADG4q48!dl3/d3/L2dJQSEvUUt3QS9ZQnZ3LzftTA5SEZJVTVJQQTQyR0tQQ0kZODAwMDAwMDA!/,](http://www.omv.hu/portal/01/hu/!ut/p/c5/04_SB8K8xLLM9MSSzPy8xBz9CP0os3hfA0sPN89Qo1BHEyN37wBnY0sXAwjQD84o1ffzyM9N1S_lIdIQEADG4q48!dl3/d3/L2dJQSEvUUt3QS9ZQnZ3LzftTA5SEZJVTVJQQTQyR0tQQ0kZODAwMDAwMDA!/) letöltés ideje: 2011. július 28.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2015. VIII. évfolyam 2. szám

belorusz – útvonalakat elkerülte volna a vezeték. Az orosz dominancia csökkentése jó pár éve kézzel fogható az orosz-európai energiakapcsolatokban, ezen kívül a posztsovjét térségbéli gáz iránt is egyre élénkebb az európai érdeklődés, márpedig itt Oroszország – és az utóbbi időben Kína – egyelőre abszolút vezető szerepet töltenek be. Az ellátásbiztonsággal és üzleti érdekekkel kapcsolatos új vezeték építésének terve mellett, az uniós törekvés politikai oldala Oroszország elszigetelésére tett újabb kísérlet.¹⁶

A projekt egyik legfontosabb célja – és egyben sikerének kulcsfontosságú tényezője – az azeri gáz megszerzése volt, mely végül nem sikerült, ezzel együtt pedig maga a projekt is megsemmisült. A Nabucco eredeti terveiben azonban az azerbajdzsáni gázon kívül több térségbéli ország is meg lett nevezve, mint gázszolgáltató, így Irán, Irak, Türkmenisztán, Kazahsztán és Üzbegisztán is.¹⁷ Valószínűleg csupán az azeri gáz kevés lett volna ahhoz, hogy a Nabucco a teljes kapacitásával – évi 31 milliárd köbméter – működhessen.¹⁸

Az Európai Unió elkötelezte magát a Nabucco projekt mellett, mind politikailag, mind pénzügyileg támogatásáról biztosította. Az EU politikai elkötelezettségét bizonyítandó José Manuel Barroso 2011. január elején Azerbajdzsánba és Türkmenisztánba látogatott, és megállapodásokkal megerősítette azt az európai igényt, mellyel diverzifikálható a kontinens gázellátása. Ezzel a látogatással az Európai Bizottság akkori elnöke egy régóta esedékes lépést tett a Nabucco gáz forrásáért.¹⁹ A pénzügyi támogatásról Az Európai Újjáépítési és Fejlesztési Bank (EBRD), az Európai Beruházási Bank (EIB), valamint az IFC, a Világbank Csoport tagja gondoskodott volna a későbbiekben. A három Nemzetközi Pénzügyi Intézet és a NIC által kötött előzetes megállapodás – úgy nevezett mandátumlevél – aláírása a projekt 4 milliárd eurós finanszírozási keret megszerzését irányozta elő.²⁰

A PROJEKT MEG NEM VALÓSULÁSÁNAK OKAI

A Nabucco projekt jövője mind pénzügyileg, mind a tervezett gáz – és lelőhelyeik – lekötését illetően meglehetősen bizonytalan volt. A projekttel kapcsolatban ez elemzők részéről is komoly aggályok merültek fel. A legfontosabb tényező természetesen a pénz, és a pénzügyi finanszírozás kérdése volt. Jóllehet az Európai Bizottság 200 millió eurós támogatásáról biztosította a Nabucco-t, ennek megvalósulása a gazdasági világválság idején bizonyta-

¹⁶Ludvig Zsuzsa: Az Európai Unió és a FÁK-országok közötti „energiadialógusok” – Fókuszban a szénhidrogén-szállítások in: *Kelet-Európa Tanulmányok 4. szám, 2008. MTA Világgazdasági Kutatóintézet*

¹⁷Sz. Bíró Zoltán: A Déli Áramlat és a Nabucco – előnyök és kockázatok, in: *Nemzet és Biztonság, 2008./2.*

¹⁸A Világgazdaság interjúja Reinhard Mitschekkel, a Nabucco Gas Pipeline International GmbH ügyvezető igazgatójával, in: <http://www.vg.hu/vallalatok/energia/az-iden-felporog-a-nabucco-343146>, letöltés ideje: 2011. május 3.

¹⁹http://kitekinto.hu/europa/2011/01/17/megfordulhat_az_allas_a_gazos_sakkjatszmban/, letöltés ideje: 2011. február 16.

²⁰http://www.nabucco-pipeline.com/portal/page/portal/hu/press/NewsText?p_item_id=8F911B577B204FADE040A8C001015C4A, letöltés ideje: 2011. június 5.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2015. VIII. évfolyam 2. szám

lanná vált. Ez az összeg bár jelentős, a 7,9 milliárd eurós összköltségnek igen csekély hányadát képezte volna.²¹ A projekt pénzügyi hátterének a legnagyobb hányadát a már említett három nemzetközi pénzintézet, biztosította volna. Az említett bankok mintegy 4 milliárd eurós háttérrel biztosítottak volna a vezeték megépítéséhez.^{22,23} A maradék összeget a résztvevő országoknak és a projektcégeknek kellett volna előteremteni. Gerhard Mangott osztrák energiaügyi szakértő szerint továbbá az sem volt szerencsés, hogy a Nabucco Gas Pipeline International GmbH a gáz forrását adó Sah Deniz II. konzorciumban részt vevő vállalatok közül nem vett be a tagjai közé senkit.²⁴ A finanszírozó bankoknak fontos lett volna a tény, mely szerint a vezetékben hosszú távon biztosítva van a gáz, a forrásországok – elsősorban Azerbajdzsán – azonban nem kötelezték el magukat a Nabucco mellett.²⁵

A projekt finanszírozása mellett jelentős problémák merültek fel a vezeték gázzal való tényleges feltöltésével kapcsolatban is, mely időnként szintén meglehetősen bizonytalannak tűnt. A legfőbb forrásának megnevezett Kaszpi-tengeri gázzal – elsősorban a Sah-Deniz²⁶ mezei, valamint a türkmén földgázzal – kapcsolatban a projekt kezdetétől tapasztalható volt egyfajta bizonytalanság, nem volt mindig egyértelmű ugyanis az itteni földgáz későbbi sorsa. A Sah Deniz mező földgázkészletéről szóló tárgyalások, háttéralkuk a legtöbb esetben nem voltak nyilvánosak, átláthatóak, a politikai nyilatkozatok gyakran ellentmondásosnak tűntek, és is nem minősültek konkrét megállapodásnak.

A Nabucco történetében a politikai támogatás – vagy nem támogatás – igen nagy változatosságot mutatott. A projekt – mint az európai gázellátás diverzifikálására, és az orosz gázfüggőség csökkentésére hivatott vezeték terve – természetesen fontos uniós célként fogalmazódott meg. Közösségi szinten a vezetékterv az aktuális gázválságok tükrében hol kisebb, hol nagyobb intenzitással, de mintegy tíz éven keresztül élvezte az EU-s támogatást, noha a 2008-as gazdasági válság megfontoltabbá tette a döntéshozókat a pénzügyi finanszírozást illetően. 2012 júniusában azonban már Günter Oettinger, uniós energiaügyi biztos is a következőket nyilatkozta: „*Hogy hogyan hívják a gyermeket, az mindegy. A*

²¹ http://kitekinto.hu/europa/2009/01/28/vegrev_kezdlokes_a_nabucconak/#.VS-qzQMppQU, letöltés ideje: 2015. március 13.

²² http://energiainfo.hu/cikk/harom_penzintezet_a_nabucco_mellett.22252.html, letöltés ideje: 2015. március 13.

²³ A finanszírozási keret a következőképpen oszlott meg: 2 milliárd euró az EIB részéről, 1,2 milliárd euró az EBRD részéről (melyből 600 millió közvetlenül az EBRD-től, további 600 millió pedig kereskedelmi banki finanszírozással érhető el), valamint 800 millió euró az IFC részéről (melyből 400 millió az IFC-től, míg további 400 millió kereskedelmi banki finanszírozással érhető el) forrás: http://energiainfo.hu/cikk/harom_penzintezet_a_nabucco_mellett.22252.html, letöltés ideje: 2015. március 13.

²⁴ <http://m.magyararancs.hu/kulpol/nabucco-gerhard-mangott-europai-foldgazellatas-85685>, letöltés ideje: 2015. március 13.

²⁵ http://nol.hu/kulfold/nabucco-csucs_gyurcsany_szerint_kimozdult_a_projekt_a_holtpontra-318142, letöltés ideje: 2015. március 13.

²⁶ Azerbajdzsánban, a Kaszpi-tenger alatt található olaj és gázmező. 1999-ben fedezték fel, kiterjedése mintegy 860 km²

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2015. VIII. évfolyam 2. szám

*lényeg a lehetőség, hogy a földgáz eljusson a Kaszpi-tengeri térségből Dél-Európába*²⁷
Azaz az Uniónak lényegében mindegy, hogy melyik tervezett vezetéken érkezik a gáz, lényeg, hogy megfelelő mennyiségben és biztonságos szerződések által legyen garantált. Oettinger ekkor már hangot adott annak az EU-s véleménynek, mely szerint a Nabucco sorsa kétséges, a projekt folyamatosan dráguló költségekkel operál, megvalósítása pedig túl régóta húzódik.²⁸ Ráadásul több nagyobb tagállam, mint Németország és Franciaország egyáltalán nem volt érdekelt a projekt megépítésében,²⁹ Angela Merkel német kancellár pedig kimondottan ellenezte a Nabucco közös uniós kasszából történő finanszírozását.³⁰ A németeknek semmiféle érdekük nem fűződött a projekthez, az orosz-német stratégiai partnerség a gázszállítások kapcsán az Északi Áramlat vezetékben már realizálódott.^{31,32}

A tervezet végül 2013-ban kudarcot vallott, és lekerült a napirendről, annak ellenére, hogy az öt tranzitország, az EU, és az Egyesült Államok is érdekelt volt – legalábbis politikailag – a megépítésében. A projekt finanszírozása mellett a legnagyobb probléma a vezeték gázzal való feltöltése, illetve a gáz forrása volt, majd 2013 júniusában a Sah Deniz II. konzorcium³³ végül nemet mondott a Nabuccora³⁴ és úgy döntött, hogy a Transz-adriai földgázvezetéken (TAP – Trans-Adriatic Pipeline),³⁵ a török határtól Görögországon, Albánián át szállít – a tervek szerint – évente 10 milliárd köbméter földgázt Olaszorszáig. Természetesen ekkor már létezett az az alternatív útvonal – persze szintén még csak tervek szintjén – mellyel az azeri gáz eljuttatható Európába. Ez pedig nem más, mint a TANAP (Trans-Anatolian Gas Pipeline) vezeték, melyet már ténylegesen el is kezdtek építeni, és a TAP-ra kapcsolódva az azeri gáz elérheti Európát.

Kulcsszavak: Nabucco projekt, európai gázdiverzifikáció

Keywords: Nabucco project, European gas diversification

²⁷ http://energiainfo.hu/cikk/a_gaz_a_fontos_nem_a_vezetek.27546.html, letöltés ideje: 2015. március 12.

²⁸ http://energiainfo.hu/cikk/a_gaz_a_fontos_nem_a_vezetek.27546.html, letöltés ideje: 2015. március 12.

²⁹ <http://www.euractiv.hu/nyomtathato-verzio/linkdossziek/a-deli-gazkorridor-vezetek-erseny-europa-gazellatasaert-000196>, letöltés ideje: 2011. július 11.

³⁰ http://hvg.hu/gazdasag/20090319_nabucco-gazvezetek_nemetorszag, letöltés ideje: 2011. július 11.

³¹ Északi Áramlat gázvezeték

³² <http://www.euractiv.hu/kulpolitika/elemezsek/szakerto-nem-lesz-valtozas-a-nemet-orosz-viszonyban-a-valasztas-miatt-002005>, letöltés ideje: 2011. július 28.

³³ A Shah Deniz II. azeri gázmező konzorciumát a brit BP, az azeri Socar, a francia TOTAL, valamint a norvég Statoil energetikai nagyvállalatok alkotják

³⁴ http://hvg.hu/gazdasag/20130626_Az_azeri_Shah_Deniz_nemet_mondott_a_Nabuc letöltés ideje: 2015. március 12.

³⁵ Transz-adriai Gázvezeték: a svájci EGL, a norvég Statoil és a német E.on Ruhrgas közös vállalkozása, a török-bolgár határtól Görögországon át Olaszorszáig szállít majd gázt.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2015. VIII. évfolyam 2. szám

IRODALOMJEGYZÉK

1. Ara-Kovács Attila: A Nabucco-projekt aktuális politikai háttere – stratégiai elemek, Republikon, 2009. 08. 09. in: http://republikon.hu/upload/5000061/A_Nabucco-projekt_hu.pdf, letöltés ideje: 2010. május 5.
2. Dobos Edina: Az energiaellátás biztonságának elméleti kérdései, in: Nemzet és Biztonság, 2010. július
3. Ludvig Zsuzsa: Az Európai Unió és a FÁF-országok közötti „energiadialógusok” – Fókuszban a szénhidrogén-szállítások in: Kelet-Európa Tanulmányok 4. szám, 2008. MTA Világgazdasági Kutatóintézet
4. Orbán Anita: Oroszországi energiacegek, mint a közép-európai országokkal szembeni orosz külpolitika eszközei, Republikon, 2007. 11.13. in: http://republikon.hu/upload/5000109/Russia_orban_hu.pdf
5. Sz. Bíró Zoltán: A Déli Áramlat és a Nabucco – előnyök és kockázatok, in: Nemzet és Biztonság, 2008./2.
6. Szemerényi Réka: Túlélő múlt? A hidegháború velünk élő energiabiztonsági tapasztalatai, in: Külügyi Szemle, 2007. 1. szám.
7. Szemerényi Réka: Energia és biztonságpolitika a hidegháború idején – Szénhidrogén- és biztonságpolitikai kölcsönhatások Európa és a KGST kapcsolataiban 1945-1990, Doktori értekezés, Budapest 2007. Pázmány Péter Katolikus Egyetem, in: <http://mek.oszk.hu/08400/08479/08479.pdf>, letöltés ideje: 2010. február 19.
8. Virág Attila: Az Európai Unió és Oroszország függőségi viszonya a vezetékes gázüzletág területén in: <http://www.rodosz.ro/files/Virag%20Attila.pdf>
9. Gázelosztóközpont a Lajtán túl in: Gáz.Áram - Az E.ON energiamegazin, 2010. tavasz <http://www.eon-hungaria.com/download/00/12/11/gazaram2010tavasz.pdf>, letöltés ideje: 2011. március 11.
10. Nabucco Gas Pipeline (szakasz: Ausztria): A környezeti hatástanulmány kivonata, 2010. 06.30. in: ILF Beratende Ingenieure, 2006.
11. http://www.nabucco-pipeline.com/portal/page/portal/hu/press/NewsText?p_item_id=A297E805CEA2AB20E040A8C002017939, letöltés ideje: 2011. június 5.
12. http://infovilag.hu/hir-15247-alairtak_kormanykozi_megallapodast_nabuc.html
13. <http://www.nabucco-pipeline.com/portal/page/portal/hu/Company/About%20us>, letöltés ideje: 2011. augusztus 1.
14. http://www.omv.com/portal/01/com!/ut/p/c4/04_SB8K8xLLM9MSSzPy8xBz9CP0os3hfA0sPN89Qo1BHE08DpyBTf19TAWjQD07N0y_idlQEAHt6gWE/, letöltés ideje: 2011. augusztus 17.
15. http://www.omv.hu/portal/01/hu!/ut/p/c5/04_SB8K8xLLM9MSSzPy8xBz9CP0os3hfA0sPN89Qo1BHEyN37wBnY0sXAwjQD84o1ffzyM9N1S_idlQEADG4q48!dl3/d3/L2dJQSEvUUt3QS9ZQnZ3LzZfTTA5SEZJVTVJVTQYR0tQQ0kzODAwMDAwMDA/ letöltés ideje: 2011. július 28.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2015. VIII. évfolyam 2. szám

16. <http://www.vg.hu/vallalatok/energia/az-iden-felporog-a-nabucco-343146>, letöltés ideje: 2011. május 3.
17. <http://kitekinto.hu/europa/2011/01/17/megfordulhat-az-allas-a-gazos-sakkjatszmban/>, letöltés ideje: 2011. február 16.
18. http://www.nabucco-pipeline.com/portal/page/portal/hu/press/NewsText?p_item_id=8F911B577B204FADE040A8C001015C4A, letöltés ideje: 2011. június 5
19. <http://www.euractiv.hu/nyomtathato-verzio/linkdossziek/a-deli-gazkorridor-vezetek-versenye-europa-gazellatasaert-000196>, letöltés ideje: 2011. július 11.
20. http://hvg.hu/gazdasag/20090319_nabucco-gazvezetek_nemetorszag, letöltés ideje: 2011. július 11.
21. <http://www.euractiv.hu/kulpolitika/elemzesek/szakerto-nem-lesz-valtozas-a-nemet-orosz-viszonyban-a-valasztas-miatt-002005>, letöltés ideje: 2011. július 28.
22. http://hvg.hu/gazdasag/20090319_nabucco-gazvezetek_nemetorszag, letöltés ideje: 2011. július 11.
23. http://pipelinesinternational.com/news/nabucco_project_support_agreements_finalised_and_signed/061225/#, letöltés ideje: 2011. augusztus 3.
24. <http://www.botas.gov.tr/defaultEN.asp>, letöltés ideje: 2010. május 20.
25. http://energiainfo.hu/cikk/a_gaz_a_fontos_nem_a_vezetek.27546.html, letöltés ideje: 2015. március 12.
26. http://hvg.hu/gazdasag/20130626_Az_azeri_Shah_Deniz_nemet_mondott_a_Nabuc letöltés ideje: 2015. március 12.